

STJEPAN ČOVO, *Ivan Duns Skot. Oštroumni i marijanski naučitelj*, Služba Božja, Makarska 1996, 21 cm, 192 str.

Škotski je franjevac Ivan Duns Skot zanimljiva pojava u povijesti srednjovjekovne filozofije i teologije. Živi na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće (1265.-1308.), u burnim vremenima društvene preobrazbe, kad se sukobljuje crkvena i civilna vlast, a građanski stalež pokušava ostvariti svoja prava. Djeluje u vrijeme kad teološka znanost, kojoj sve ostale služe, dosiže svoj vrhunac, kad se vjeruje da je na tom području sve rečeno. Skot ne želi jednostavno ponavljati tuđe ideje nego pronalazi nove putove filozofskog i teološkog istraživanja. jer kako sam tvrdi "spoznaja istine neprestano raste".

Izvorni mislilac poučava u čevenim sveučilištima ondašnje Europe u Cambridgu, Oxfordu, Parizu i Kölnu. U središte svoga nauka stavlja ljubav koja je mjerilo svemu. Ljubav je početak svega, sve pokreće i uzdržava.

Takvog učitelja, svjedoka i proroka, prikazuje široj hrvatskoj publici fra Stjepan Čovo, profesor na Franjevačkoj teologiji u Makarskoj. Okom iztražitelja prati njegov životni put od rodnoga Dunsu u Škotskoj preko Edinburga, Oxforda do Pariza i Kölna. Opisuje društvene i političke prilike u kojima živi. Zalazi u biblioteke i arhive, poseže za suvremenim vrelima da otkrije učiteljevu izvornu misao. A ona je sadržana u 23 sveska sabranih djela (izd. Vivès, Paris 1891-1895). Skotov znanstveni doprinos autor svodi na nekoliko zajedničkih nazivnika: naravna teologija, antropologija, etika, kristologija, mariologija, sakramenti. Temeljne postavke filozofskih doumljivanja sadržane su u djelu *De primo rerum omnium principio*, remek djelu kršćanske metafizike. U središtu svega stvorenja je čovjek koji svoj društveni život uređuje prema načelima etike.

Čovo prati oštroumnog učitelja u potrazi za spoznajom Boga i čovjeka,

svemira i smisla ljudske povijesti. U središtu teološke misli sadržane u djelu *Opus Oxoniense - Ordinatio* jest Krist, jedinstvena pojava u povijesti svijeta i čovjeka, koja je do te mjere ljudska da prelazi u božansko i do te mjere božanska da zadire u ljudsko. Kristovo prvenstvo je u službi čovjeka i povijesti spasenja. Zagonetka ljudskog života očituje se u otajstvu Boga koji postaje čovjekom Skot je "pjesnik utjelovljene Riječi". U tom djelu Marija iz Nazareta igra odlučujuću ulogu. Ako je, dakle, Bog postao čovjekom, onda se isplati biti čovjek. Tu je po Čovi vrijednost Skotove teološke antropologije.

U vremenu kad se drži da općenito prednjači pred pojedinačnim, Skoto tvrdi da individualno ima stvarno značenje u sebi, da svako biće doživljava sebe u dubini svoje osobnosti. No individuum ne postoji sam za sebe. Usmjeren je prema Stvoritelju i stvorenju. Prepoznaje se u odnosu prema drugom. Nitko ne postoji sam za sebe. Nitko nije otok. U Skotovoj postavci o individuumu nazire se temelj suvremene socijalne znanosti. Smisao odgovornosti prema drugima podržava nadu u očuvanje života.

Iz Čovina pera izlazi skroman franjevac "pohvalna života, izvrsna znanja i oštroumna duha". Uzor znanja i života okuplja oduševljene učenike. S njima i za njih na skolastički način izrađuje tvrdnje i protudokaze. S njima zajedno misli i zaključuje, ostavlja mogućnost drugoga rješenja. Time zacrtava novi put filozofskoj i teološkoj misli koja, iako još uvijek metafizički obojena, stavlja se u službu čovjeka i njegove ovozemaljske pojavnosti. Skot nije polemičar radi polemike. Nije mu do toga da on pobijedi nego da pobijedi istina za kojom on neumorno traga.

Skot ne uspijeva dovršiti nijedno od brojnih započetih djela. Sestrica smrt zatiče ga u punoj muževnoj snazi, u naponu misaone moći u 43. godini života. Učenici bilježe njegova predavanja. Zapisuju i prenose njegov nauk. Upravo ti

manuskripti su veoma važni u otkrivanju njegove znanstvene metode i njegove izvorne misli. Među Skotova djela uvršćuju i ona koja on nije napisao. To će ga stajati znanstvenog ugleda. Proglašuju ga krivovjernikom jer drukčije misli i zaključuje, jer ostavlja mogućnost boljeg i cjelovitijeg rješenja. Njegov se nauk ne smije javno naučavati na katoličkim sveučilištima sve do najnovijih dana. Tek će povijesna tekstovna kritika početkom 20. st. razlučiti autentične od podmetnutih spisa.

Prikaz Skotova života i djela trebao bi možda započeti tamo gdje Čovo završava: događajima koji se odigravaju 1991. i 1993. kada Katolička crkva službeno priznaje svetost Skotova života i izvrsnost njegova nauka. Ono što je običan puk "ab memorabili", neposredno nakon preminuća oštroumnog naučitelja zamijetio, trebalo je šest i više stoljeća da se to službeno prizna.

Postoji neka čudna sveza između ovog škotskog franjevca i hrvatskih franjevaca. Kako izvješćuje Nikola M. Roščić, u 17. je stoljeću Mate Frkić sastavio Skotov životopis, tumačio njegove postavke i donosio svjedočanstva o pravovjernosti njegova nauka. Novo izdanje Skotovih sabranih djela, po dostignućima suvremene znanstvene kritike teksta, započinje 1938. g. fra Karlo Balić. On u Rimu utemeljuje komisiju za kritičko izdavanje Skotovih djela. Glavnu okosnicu te znanstvene družbe sačinjavaju upravo hrvatski franjevci. Spominjem poznatije: fra Stanko Bušelić, fra Petar Čapkun, fra Ivan Jurić. Komisiju i danas vodi Istranin fra Barnaba Hechich a u njoj aktivno djeluju fra Luka Modrić i fra Josip Percan.

Autorova je zasluga da pored iscrpna prikaza Skotova života, donosi kritički presjek njegova znanstvenog djela. Na jednom mjestu objavljuje sve važnije dokumente crkvenog učiteljstva o Skotu: Apostolsko pismo pape Pavla VI. *Alma Parens*, govor Ivana Pavla II. o potvrdi

liturgijskog štovanja, dokumenat Kongregacije za proglašenje svetih, pismo vrhovnih poglavara franjevačkih redova, pismo franjevačkih provincijala Londona, Pariza i Kölna (čiji prijevod nažalost zaostaje za ostalim prijevodima u ovoj knjizi). Većina dokumenata pojavljuje se po prvi put na hrvatskom jeziku.

Posebnu pak vrijednost ovom djelu pribavlja Skotova rasprava o Marijinu Bezgrešnog Začeću koju Čovo, po prvi put u povijesti, pretače na hrvatski jezik. Ta kratka prouka, bremenita sadržajem i dokaznom moću, označuje stanovit preokret u teologiji 14. st. kad je riječ o grijehu i otkupljenju. O novosti Skotova nauka, o njegovim protivnicima i sljedbenicima, o Piju IX. i proglašenju dogme o Bezgrešnoj kao i o franjevcima iz hrvatskih krajeva koji su promicali taj nauk, Čovo priređuje posebnu studiju.

Ova četverodjelna knjiga sadrži temeljne postavke Skotove teološke i filozofske misli. Brižno skuplja sve ono što su drugi o njemu rekli ili zapisali. U bilješkama donosi veoma opsežnu i raznoliku bibliografiju. Šteta što ta obilna literatura nije skupljena u zasebnu cjelinu. Možda to bude poticaj nekom mlađem da prikupi na jedno mjesto sve što je o velikom učitelju skolastike dosada objavljeno na hrvatskom jeziku.

Budući da je široj javnosti u Hrvatskoj škotski franjevac gotovo nepoznat, da se o njemu u zadnjih pedeset godina veoma malo pisalo, ova će knjiga dobro doći svakom dobronamjernom čitatelju, osobito ljubiteljima uvijek vrijedne skolastičke teologije.

Knjiga se ne može čitati "na dušak" jer Skot nije "lagan" nego "oštrouman naučitelj". Zbog toga stanovita ponavljanja koja se tu i tamo susreću nisu na odmet onima koje zanima određeno područje Skotove misli i djela.

Dr. Dinko Aračić